

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԿԵՍ

Գրագիտի մը փնտր. - Կարգիտի ԵՄԱՆՈՒՆԳԻՍ
կը հետևանք Բայրախյան

Իտալացի տաղանդաւոր բանաստեղծը Կարպիէլէ տ'Անունցիո, գառնացած թոթուեց իր հայրենի երկրին փոշին, և առանձնացաւ Փարիզ, ուր հաստատուած է արդէն, երգում ընելով նոյն իսկ միայն ֆրանսերէն գրել այսուհետև:

Չափազանց շահեկան են այս գէշաբեր մանրամասնութիւնները, և թերթները զանազան մեկնութիւններ կուտան անոր, համաձայն իրենց հակացողութեան և տրամադրութիւններուն: Գեա վերջնապէս կարելի չէ եղած ճշտել տ'Անունցիոյ այս վճռական որոշման շարժառիթը: Իսկ իրողութիւն մ'է որ այլևս անհնարութեան էր իր կեանքը Իտալիոյ մէջ: Պարտապահանքները կ'սպառնային գրաւել իր բոլոր կաւումները: Իր շուքը և իշխանապետ կեանքը արդէն իսկ ծայրայեղ անձկութեան մատնած էր զինքը:

Հազիւ հեռացած Իտալիայէն, ահա աճուրդի կը հանեն իր հոյակապ տունը, ուր այնքան երազած ստեղծագործած, թերևս սիրած էր Իտալիոյ ամենէն մեծ բանաստեղծը: Ամէն կողմէ կառքերով, օթոմայրիկներով, թրամվէյներով բազմութիւն մը փութացած էր ֆիլիպինցա ներկայ ըլլալու աճուրդին: Թերևս իր փառքի օրերուն իսկ, այնքան կենդանի, և գեղեցիկ կենդանի, համարմուտած չէին տ'Անունցիոյ կայքին մէջ: Վիճակագիր մը հաշիւ ըրած էր թէ տասը այցելուներէն եօթը կին և երեքը ալը էին: Եւ յաճախ այրերը եկած էին կնոջ մը հետեւում կամ ընկերակցութեամբ: Բազմութիւնը այնքան խիտ էր, որ արթուն սրճագործ մը տուներն թովիկը կրպակ մը բացաւ, զովագուցիչ ըմպելիներ վաճառելու համար:

Այցելուները, մանաւանդ կիները սուր ինտարքերութեամբ աչքէ անցուցին տան իւրաքանչիւր անկիւնը: Արդէն աւելի տեսնելու համար եկած էին քան գնելու:

Իսկ մտքին մը լեցուած էր նաև բանաստեղծին սեռեակը, չափազանց շքեղ անկողինը շուրջը՝ որ զարդարուած էր կանանչ մարմալիներէ երկու գեղակերտ սիւներով: Յետոյ այցելուները մտան երկու սեղանատունները, - որովհետև բանաստեղծը իրապէս ունէր երկու ճաշարան, մէկը մտերմական, իսկ միւրը՝ աւելի շքեղ, փարթամ հիւրերու համար: Այլատուութեանց սենեակը, սրահապատեմեան սենեակը, ըստեղծութեան ընդունելութեան յատուկ սրահները կը ներկայացնէին դէպ զէպ մեծարժէք կահեր և պերճանքի առարկաներ: Բայց դեռ կային հարեւարութեան կագին իրերը զորք այս շափազանց բազմազարդ և տքնալան բանաստեղծը ցրուած էր գեղարուեստական անկարգութեամբ մը:

Բայց ինչ որ ամենէն աւելի ուխտագնացներուն ուշադրութիւնը գրաւեց, կրօնաբան առարկաներու մեծ թիւն էր:

Բանաստեղծի մը տունը չէ՛ այս, կը բացազանչեր կին մը զարմանահար և զմայլած, այլ վանականի մը ընկերակցութեամբ, կամ աւելի ճիշդը՝ մայր եկեղեցիի մը սրբարանը:

Եւ իրաւ, չորս կողմը ուրիշ բան չէր տեսնուեր, բայց միայն երանդիներ և մատուցաններ, հրեշտակներ, հրեշտակապետներ և քերովպէներ, Իտալիոյ բոլոր երեւելի սուրբերը երկիւղածօրէն շարուած էին դարակներու վրայ կամ շրջանակներու մէջ, Ս. Պետրոսէն մինչև Ս. Անտոն:

Բայց ամենաւայրեղ գեղեցիկ առարկաները չէին տեսնուեր իրենց իսկական արժէքով: Պարզապէս յիշատակ մը ունեցած ըլլալու համար այցելուները մտնելու գեղեցիկ և անկարեւոր իրեր գնեցին: Գործը մէ մաս մը անսպասելի գիներու բարձրացաւ, ինչպէս շաքարատուփեր, ըստեղծ, ծաղկամաններ, մինչդեռ թանկութեք կահերը և պատկերները շատ փական գնահատուեցան: ԺՉ. գարու շքեղ սեղան մը հազիւ 925 ֆրանք գին գտու: ԺԷ. գարու գարան մը 300 ֆրանքը չանցու: Իսկ արկղիկ մը որ կ'ըսեն

թէ իրեր գրամարդ կը ծառայէր բանաստեղծին, գարձեալ 100 ֆրանքէն աւելի գին չգտու: Խահանցի իրեղէնները գնուեցան Անգլիոյ հինգերորդ կամ Գերմանիոյ հինգերորդ մէջ, որոնք չէին ուզեր ձեռնուներն ետ դառնալ:

Համապատասխան 100, 00 ֆր. կը հաշուեն աճուրդին բովանդակ արժէքը: - Երեւելութեան մեծ գումար մը, բայց իրականին մէջ անկարեւոր, եթէ նկատուութեան առնեք որ տ'Անունցիոյ շանք շէր իւր նայած այնքան թանկարժէք և գեղարուեստական իրեր հաւաքելու համար:

(Յաւելուած Ազատամարտի)

Օ. ԽՆՏԱՄԵԱՆ ԿԱՍ ԻՐ ՊՐՈԹԻՐԸ

Պ. Օ. Խնտամեանի պրոշիւրը կարդայի...

Թէ և իրաւամբ Տ. Ե. Թորոսեան մեծածախ էր այդ վարկածը հրատարակել իր պատուարժանութիւն մէջ, դիտել տալով թէ՛ էրեն ակնարկած անձին ըսածները փաստերով հերքելէ աւելի՛ վերաւորիչ և հայտնաբերուած բառերով տեսակ մը վրէժ լուծել ուզած էր: Թէ իր դիրքը ունեցող մէկէն տարբեր վերաբերում և պատշաճ սեռով վիճարանութիւն կ'սպասուէր, և ինչպէս կ'ըսէր չէի կրնար երեւակայել որ, այդ աստիճան ազատ լեզու մը կրնար գործածել մէկը, որ ազգին մասունքներուն կրթութեան և դաստիարակութեանը համար ինքզինքը նուիրած ըլլալ կը կարծէ...

Նախ ըսեմ թէ՛ ընա չ'պիտի գիտնէի անոր պատասխանել: Այդ չէր արժէք: Բայց որովհետև իր վերջաբանին մէջ՝ կերպով մը կը խնդրէր որ պատասխանեմ, կ'ընդունիմ իր առաջարկը գտնէ վերջին գոհացում մը տալու համար վաղմի ուսուցիչս...

Իրաւ է որ Տ. Ե. Թորոսեան ինքզինքը պաշտպանելու համար ուրիշին օժանդակութեան չի կարօտիր, սակայն երկու խօսք ալ իր կուրծքէն անցնող խօսքն ունի: «Մանուկներու կրթութեան միջնորդային դաշնակցութիւն» մը կազմակերպել, կ'աւելցնեմ թէ «Նոր Իպոսոց» ը թերթը ցողներու մասնաւոր գասակարգի մը ուղղուած չ'պիտի ըլլայ, այլ զանք պիտի ունենանք խոսելու հանրութեան հոմասին, որպէս զի ան ալ շահագրգռուի այս յաջողութեան որուն արտայայտութիւնը ոչ մէկ տեղ տեսած է մինչև այսօր: Հիմա որ գրեմք թէ ինչու ձեզ կը գրեմ իմ ծրագիրս հիմնական կէտերը պարզելով, յոյս նախ ունենալ թէ պիտի գործակցիք այս գործին, և կը սպասեմ ձեր ատաղին յօդուածին:»

Գիշտ ատեն ետքը հիմնուեցաւ Մանուկներու բանավարտական կրթութեան Ինքնակրթութիւնը՝ ը, որուն կանոնադրութիւն մէջ գրուած էր թէ նպատակն է՝ գիտութեան, ազատութեան և համարաշինարեան գաղափարները իրապէս ներմուծել ուսուցչական մէջ, և աւելի ընդունել երկիրներու մէջ ալ: Անկիս առաջարկը է նաև ազգուհի հոգեբանութեան անհնարաւոր եղանակները փնտռելու իւրաքանչիւրը, որպէս զի ան նախորդ յօդուածներում լուսագոյն արգիւնքը ձեռք բերուի:

Նախանձանութեան և վարչական միջնորդային կոմիտէին պատուակալ նախագահն էր Անտոն Գրանտ: Ձերբերկր նախագահը գիտ-նախագահը՝ Գ. Ա. Լէզան, ընդհանուր քարտուղարը՝ Ծառայ Ալպիս և անդամ էին ու են առկա Ս. Ի. Իրիկով, Հէֆթար (Անգլիա) Էրեւզ Չէքէ (Գերմանիա), Ժուզէրբէ Սէրբի (Իտալիա), Բոլ Ժիլ (Պոլոնիա) Թորոս Վան Էյսիկ (Չեխոսլովակիա):

Մասին իմ կողմանէս աւելորդ չեմ համարիր, Պ. Խնտ Թերևս իրաւունք ունենար ընդհանուր գէժ բողոքելու եթէ իր յերկրամէջ ուրիշ թերթի մը մէջ հրատարակուելու պատիւը ունենար: Ես ալ իրեն պէս ըստ օրինի, երբ առաջին պատասխանս «Լուսաբեր-Արեւ» վարչութեան ներկայացուցի ու մերժուեցայ, և Արշալոյսին գիտեցի, որքան մըն կրնար ինքն ալ նոյնը ընել, մանաւանդ որ ինչպիսիք յօդուածները լաւ ընդունելութիւն գտած էին անոր մօտ, ու այսպէսով գտնէ Արշալոյսի գէժ իր գատը մասամբ մը շահած կ'ըլլար:

Արդ, քանի որ Պ. Խնտամեան իմ նախորդ յօդուածիս տպագրական մի քանի վրիպակներու ցանկին մեծ կարեւորութիւն կուտայ, յարմար մը դատեմ յարգելի ընթացողաց ներկայացնել միևնոյն ցանկը՝ մոռցուած կամ սրբագրուած բառերը ստորագծելով:

1. ... Սի Գաբի ղիստոյրիւններ ընկնու նպաստաւ, յօդուած մը ներկայացուցի «Լուսաբեր-Արեւ» վարչութեանը...

2. ... Որչափ ասեմ որ խնդիրը Հոյաքարտեղեան շուրջ «կը» դառնայ...

3. ... Պ. Խնտամեան առաջին կարգին արարեան ընթացանութեան դաս խառն համար ինքն ըստ իր յարգանքով «այսպէս» (ոչ դասին) աշակերտաց հնչուի ծանր սխալները ուղղել:

4. ... Պ. Խնտամեան կը համարձակի զայն զգալուք և անոր նախասկան ու արարեան խօսքեր ուղղել (փոխանակ զգալուք):

5. ... Առ այսպիսով ազգին պատանջն առաջ քաշուի...

6. Candidat (միջնորդ candida գրուած էր):

Պէտք է ըսեմ թէ՛ Արշալոյսի երկու էջերը գրաւող ընդարձակ ամբողջ յօդուածին մէջ ընդունադատելու ենթակայ մէկ կէտ միայն կը կարծէ գտնել, այն ալ տպագրական սխալ մը: Չգուտ մասնորոշ սերտիւ կը բռնէ զայն, նման արձանածան տերեւ, զոր ուժ գին կը սեղմէ ծովամայն ըլլալու մօտ ողորմելի իր փրկութիւնը հան կարծելով...

Արեւմ ըստ է մը կանգ առ:

նենք Յոր. տպագրական սխալին առջև, քանի որ պրոշիւրին հեղինակը խնդիր առարկայ կրնէ զայն:

Այս մասին Տ. Ե. Թորոսեան պէտք եղածը ինքնաբերաբար ըսած ըլլալով արդէն թերթին նախորդ թիւին մէջ, աւելի ծանրանալու հարկ չ'կայ. սա միայն աւելցնեմ իմ կողմանէ թէ՛ «յալորդ գասին չէ կարելի ընդունել քանի որ կը յայտարարեմ միևնոյն ժամանակ թէ Պ. Խնտամեան Ա. Կարգի ընթերցանութեան դաս տալու ինքն (Պ. Պետրոս) ըստիպուած էր աշակերտներու հնչուի ծանր սխալները ուղղել, և յետոյ պէտք չ'կայ բառախաղութեան, երբ կ'ըսեմ. Պ. Պետրոս ստիպուած էր - յալորդ տարին կամ դասին, ինչպէս որ կուզէ - աշակերտներու հնչուի սխալները ուղղել, նպատակս ժամանակը որոշել չէ ընաւ, դա երկրորդական խնդիր է. կուզէ ժամ մը, օր մը, շաբաթ մը, ամիս մը վերջը ըլլայ, և այլ ետ կուզէի հաստատել թէ - և բառական ալ փաստացի կերպով հաստատած ըլլալ կը կարծեմ - Պ. Խնտամեան իր յոռի սրտաւանդութեամբ ինչպէս յարգուող ընդունուող կըլլար, այդ էր իմ նպատակակէտս, որուն մասին հակառակը բերելը ոչինչ կը գտնէ սակայն: Եւ յոսոյ ինքն մէ շատ աւելի դիրքաւ կը յալորդի «յալորդ դասին» բառը տպագրական սխալ մ'եղած ըլլալը հաստատել, երբ կ'ըսէ. «Մարդ կատարեալ տղէտ մը, իսկ մը ըլլալու է՝ երկու հրապարակաւ յայտարարելու թէ՛ վարժարանի մը մէջ (աւելցրենք. այն ալ հայտն վարժարանին մէջ) մէկ կարգին - այն ալ անունէն ստորին կարգը - երկու ուսուցիչ միևնոյն լեզուի ընթերցանութեան դաս կուտան. որեւէ աւելցնենք. «Մարդ ալ աւելի տղէտ և խեղ մը - եթէ ոչ խաղախ (mauvaise foi) սնծ մը - ըլլալու է տպագրական սխալ մը չի վե. ըստգրուած համար զայն»:

Պ. Խնտամեան ուրիշներէն առած պատշաճութեան դասերէն արդէն օգտուած ըլլալ կարծելով՝ կը համարձակի զիս գատապարտել ը-

Կ Ե Ն Ս Ա Կ Ր Ա Կ Ա Ն Ս Ը

ՅՐԱՆՉԻՄՔՈ ՅԵՐՐԵՐ

ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ (1899 - 1909)

Թիի 8 ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՊԱԼԵՏ ԳՐԱՏԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՅՐԱՆՉԻՄՔՈ ՅԵՐՐԵՐ
ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ
(1899 - 1909)

«Յառաջ իկայ Յունուար ամսուն Պրիւսիայի մէջ պիտի հրատարակեմ և Նոր Իպոսոց ամսունով շարաթափերի մը, որպէս միջնորդային շարունակութիւնը, ընդարձակութեամբ և Պարսկոյնայի Արդիական վարժարանին ինչպէս նաև հրատարակութեան նպատակն է արդի գիտութեան ընդունած հիմունք վրայ բանավարտական կրթութեան ծրագիր մը պատրաստել: Փայտագրող եմ հիմնել այս վարժարանը որուն աւելի կամ նուազ կատարուեն արտայայտութիւնը գտայ գրքերու և շարաթափերի միջոցով մէջ, ուր ծրագրական վիճակի մէջ մնացած են, բայց մտածեցի որ պէտք էր այս գործը վիճարանութիւնով պատրաստել: Առաջին հրատարակելի թիւը միջնորդ մըն է իմ կողմէս արամագրուած անոնց,

կուրծքէն անցնող խօսքն ունի: «Մանուկներու կրթութեան միջնորդային դաշնակցութիւն» մը կազմակերպել, կ'աւելցնեմ թէ «Նոր Իպոսոց» ը թերթը ցողներու մասնաւոր գասակարգի մը ուղղուած չ'պիտի ըլլայ, այլ զանք պիտի ունենանք խոսելու հանրութեան հոմասին, որպէս զի ան ալ շահագրգռուի այս յաջողութեան որուն արտայայտութիւնը ոչ մէկ տեղ տեսած է մինչև այսօր: Հիմա որ գրեմք թէ ինչու ձեզ կը գրեմ իմ ծրագիրս հիմնական կէտերը պարզելով, յոյս նախ ունենալ թէ պիտի գործակցիք այս գործին, և կը սպասեմ ձեր ատաղին յօդուածին:»

հաստատել անհատը միշտ ունի կատարել ազատագրելու նպատակով: Այս նպատակին պիտի հասնինք ուղղակի գործի սկսելով, նոր գրքերի տպագրութեան հիմնարկութիւնը նպատակաւորելով, հակելով որ անոնց մէջ կարելի եղածին չորս տիրապետէ զգտնութեան ուսուցչներու սէնտիքները:

մեր ըսածին հակառակը հաստատած պիտի ըլլայ :

Սրբ իմ գրածն մէջ կը բերէ, անկեղծութիւնն իսկ չունի նոյնու- թեանը զայն յիշելու, և սակայն պատշաճութեան օրէնքներու ամե- նատարականն է այդ . այսպէս նա կ'ըսէ իրը թէ անգամ մը ամառ- կանի յաւերժէն զատ երկու ամ- սական ալ չնորհու՞մ եղած ըլլայ ա- ռարեքէնի ուսուցչին (Պ. Պուլթրո- սին) : մինչդեռ ես ըսի և ամե- նայն վստահութեամբ դարձեալ կը կրկնեմ :

Բացի յիշեալ յաւերժէն (Պ. Ազնաւորի կողմէն եղած) Պ. Պուլթրո- սու նրկու անգամ անսակաւի յաւե- յում ունեցած է. մին Պ. Քիրքը- ճեանի իսկ միւսը Պ. Թորթանի Տնօրինութեանց ատեն : Այս վեր- յին յաւերժէն զատ ունեցած է նաև երկու անսակաւի շնորհով իր անդամի ու անձուներ աշխատու- թեանց փոխարէն :

Եթէ դժուարահասն ուսուցիչ- ջըս կուզէ ստուգել, կրնաք վար- ժարանի տոմարներու կամ ուսուցչ- կանն մարմնէն դիմել, եթէ նախ- կին վերոյիշեալ տնօրէններէն պա- տասխան մը սպասելու ժամանակ չունի և կամ այդ մասին Պ. Պուլթրո- սի ի հարկին ներկայացնելը պայմանագրութիւնները իբր գոհա- ցուցիչ փաստեր չի նկատէր :

Սակայն Պ. Բնտաման հարկ չի տեսնող ոչ ոքի դիմելու, և ինչու դիմէ, ինք կարող է պատ- ճառարանել. դատել . . .

Ազգ. վարժարանը այդ տե- սակ արդարաւոր չէ ունեցած եր- բէք, կ'ըսէ և իմ այդ - ըստ իրեն - անհրաժեշտ յայտարարութիւնն ձրի նա- խատինք մը կը նկատէ միւս պաշ- տօնէից, զանոնք իբր թէ անար- ժան ցոյց տալով այդպիսի բացա- ռակ վարժարութեան մը :

Արդարեւ Ազգ. վարժ. ք այդ- պիտի սովորութիւնն չունի, նա նոյն իսկ չէ քաջալերած իր ուսուցչին- ըր՝ գոնէ նիթագէտ վարժարներով զանոնք ըստ իրենց արժանաւնի, սակայն դա չի նշանակեր թէ ու- սուցիչները յաւերժ չին ունեցած երբէք և անոնցմէ միւսին Պ. Պուլթրո- սի ունեցած յաւերժութիւն կամ չը-

նորհու՞մ ստուգելու համար. հարկ չի կայ հաստատել թէ արդեօք նը- մանօրինակ յաւերժութիւնը կամ չընօր- հուսներ տեղի կրաննան միշտ, այսինքն սովորութիւնն եղած է թէ ոչ իրողութիւնը անյայտնի է և ա- ըրգին պէս պայծառ : Պ. Թնտամ- կան փոխանակ միւս ուսուցիչները իրեն օգնութեան կանչելու - անոնց արժանապատուութիւնը վստահուած կարծեցնել ուղիքով - թող անոնց կամ նախկին և այժմու տնօրինու- թեանց դիմէ ճշմարտութիւնը հաս- տատելու համար :

Իսկ եթէ անկեղծօրէն համոզ- ուած է թէ որ և է գործ կատա- ռել սովորութեան արգիւնք է և թէ ամսականի յաւերժութիւն կամ չնորհու՞մ չընէր Ազգային վարժարանը պահ- մը այդպէս ենթադրեցնէ և բանքը մեր կարգին. ուրեքն Պ. Պուլթրոս - քանի որ խնդրել անոր չուրջ կը դառնայ - Պ. Պուլթրոս ամսականի յաւերժութիւնն չէ ունեցած նոյն Տ. Ազնաւորէ, և հետեւաբար չէ՛ ալ կաշառուած, քանի որ ամսականի յաւերժութիւնը նկատած է Պ. Օ. Թնտաման . . .

Հոս ստիպուած եմ փոքրիկ և կարեւոր փոփոխութիւն մը ընել. Պ. Պուլթրոս երբ իմ նախորդ յօդ- ուածին պարունակութեան տեղի- կացու, գիտել տուա ինձ թէ՛ Տ. Ազնաւորի կողմէ ունեցածը ինք- նին յաւերժութիւնը և բացատրեց թէ իր դասախօսութեանց ժամերը աւելցնելով՝ ամսականին վրայ 50 շրջ. ի փոքրիկ յաւերժութիւնը ըրած էր Տ. Ազնաւոր (տարակոյս չկայ) Պ. Պուլթրոս կը կաշառուէր ! . . .

Իմ հարցմանս թէ « Ի՞նչպէս պիտի պաշտպանէր ինքզինքը եթէ Պ. Պուլթրոս պատե՞ր դատ բանա- լու ըլլար իր դէմ, իր յօդուածին մէջ, կաշառակեր, անկարագիր և շահամուղ նկատած ըլլալուն, գի- տէ՞ք ինչ կը պատասխանէ . . .

« Կաթողիկոսական Պատրի- արքարանը կը զիմէի և չհնէի Պ. Պուլթրոսի կենսագրականը, վեր- շին տարիներու ալ կատարած օր- րագրութեաններու պայտանակին Տօխիւնները ընդօրինակելով՝ կը զիմէի պէտք եղած տեղը : Ահա իր պատասխանը :

Հոս կարճ բացատրութիւն մը

առաջ աւելորդ չեմ համարիր, յայ- գելի ընթացքներու, որոնք գոյնի- ի համար թիւնը ունեցան ցարդ մեզ հետեւելու, չեմ զարմանաց բար- եացակամութիւնը չարաչար գոր- ծածել, ոչ ալ հարկ կը տեսնեմ Պ. Թնտամանի պէս կաթողիկոս պախ- ներու Պատրիարքարանը վաղել, հոնկէ Պ. Պուլթրոսի կենսագրակա- նը ընդօրինակելու համար. ալ իր- պէտքը ընթացքը ուղիք գաղա- փար մը կողմէն ակնարկուած խրպ- տի Պատրիարքարանի - բնականաբար Պ. Պուլթրոսի դէմ ունեցած խնդրոյ մասին - հոս յարմար կը գտնուի Լու- սապետի 1908 տարուայ Յուլիս 1 ի 540րդ թիւին մէջ հրատարակուած « Եպիսկոպոսութեան վերահարգում մէջ յօդ- ուածը նշանակուած յարգելի ըն- թեցողաց ներկայացնել . . .

« Քաղաքի Կարդիկի կայսի հաս- տատարները ժայռայիչ յուզումն մեզ է « Գիրքիս Պատրիարխի հրատարակու- ան անոր տեղ Պապին կողմէ Սեզիանի և « Կիսկայիսի Պատրիարխի անուանումն « պատճառաւ . . .

« Գիրքիս Բ. հոյակապ եկեղեցական « մ'է և վերջին ժայռ ժողովրդական. կայսի « հաստատարներն մեզ իրեն զիմ յար- ուած դառն ինք արքայ գոռամբով լեց- ուած՝ Հռոմ դիմել իր հրատարակու- ան զոր Պապը ընդունած է անոր իս- « կայն յարող կարգով Սեզիանին, « որ ունի և հասկանալի չի վայելի « իր հոսին մէջ . . .

« Ժողովուրդը այս անհրաժեշտա- « յորեքան զիմ կատարած ընդուն- « անքով, և Եպիսկոպոսի կատարու- « յանքով յարգումը միւսը նկատու- « անքով Պապին կողմէն ընդունելու « Այս կիրակի. անցն կատարուած մեծ « ցոյցը կը կարգաւորուեցաւ, որուն մաս- « անկեցան հարկաւ անկի կարդիկի կայ- « սիներ, Գառնիի գլխաւոր փողոցներու « մէջ մեծարար շրջանը յուզարա- « ները ընդհին յոջանքով պարզու- « անքով անկայն անպատեմ վարժու- « անքով և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

« Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

« Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

նուրեւ և ոչ ալ անկարագիր կաշա- ռակեր :

Գաղափարական կարեւոր անձանքութեան որը իբր թէ գի- տողութիւնները բոլոր ըլլայ Պ. Պուլթրո- սի մասին, հարկ չենք տեսնել որ ալ յիշեալ մը ըսել այդ կարե- յոր բայց բացակայ անձանքութեան նկատմամբ . գուցէ նա միշտ անձա- նօթի մնալու դատապարտուած ըլ- լայ :

Ինչպէս արդէն ըսի, Պրոշիւրի հեղինակին գոհացում տալու հա- մար էր որ ներկայ յօդուածս հրա- տարակցի . սակայն պէտք է նաև ըսեմ թէ այս ընկումը, վաղեմի ու- սուցիչը ստորնացնելու դիտարկու- թիւնը չունի իմ երբէք, հրատարակու- թիւնը որ - ըստ իր պատրաստակա- մութեան - հրատարակուած գոհացում մտայ Պ. Պուլթրոսին, և ոչ ալ անոր « զուլումը մը պատճառելու « շա- ռամիտ նպատակը « ունէի երբ ա- սուցիչն յօդուածս գրեցի . ընդհակա- ռակը ինքն է որ Պ. Պուլթրոսի « զու- լումը մ'ընելու համար անոր « ու- սուցչութեան իրապա վտարումը կը կը պահանջէ . Պատճառ . . .

— Ի՞նչ ? . . .

Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

« Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

« Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

100 ԱՄԵՐԻԿԱՅ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒՆԻՍԻՏԵՏԻՆ ԶԱՍՏԱՅԱՄԱՆ Ի ԿԻՒՆԻԱ ԵՒ 50 ԱՄԵՐԻԿԱՅ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԱՄԵՆ. ԳԻՐ. ԳՐԱԳՐ. ԱՐԲ. ԳՈՂՐԻԿԵԱՆ ԸՆԴՂ. ԱՐԲԱՍՈՐ

Գար մը . հարկեր տարուս չըջան մը կը բարձր Կոնստանտնուպոլիս, իր վերջին հոյովմամբ իրենցնով վեր- նական Միսիսթոսեանց . թէ 1811 ին կը հաստատուէին Ատտիկոսի Մարտաքա- ղաքին մէջ, սկսելու համար վերադա- րան ներքին ու արտաքին գործու- նէութիւնն . զոր 1773 էն ի վեր ի Տը- թէաս սկսած էին եւ 1810 ին քաղա- քական ղեկավարը կը բնակարանը զա- րեցնել ի նորոյ սկսելու համար Ոս- տանիս մէջ (1811 - 1911) :

Եթէ մեր ամսակարանը եւ ծա- նօթներու ինչպէս շնորհակալութեամբ կը տեսնենք միշտ, ուրիշներին կը պատճառէ Ազգային Ստատիստիկ մը . հաս- տատուութեան մը ճարտարապետը զոր մը բոլորումը . ի հարկէ . յարկապէս մեր իրաւունքն է հրեանը եւ ցնծայ . որ Բարձրագոյն Տոմարութեան մը արժանի կ'ըլլայ այս Միսիսթոսեանց իր շատ մը մասնակցութեաններու շարքին վրայ աւելցնելու այս ամէն . նշանաւորն ալ . Բայց կերպով մը կը կրկնապատկի այս մեր հրեանները՝ հա- մաժամանակեան ուրիշ յորեքանի մը զոր պատկուցութեան պատճառաւ . . .

Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

« Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

« Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

« Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

« Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

« Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

« Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

մէջ իսկ անձնասպան պիտի ըլլայի - Ո՛հ որքա՛ն սարսափելի . . .

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՄ . . .

Հալիֆաքս քաղաքի կենդանի բարձրաձայն ըսաւ .

« Առաջարկու խիտ լուրջ է կամ նիթական անձնասպան պիտի ըլլայ, կամ տարիէ մը առաջ ազատ արձակ- ուելի պիտի ուզէ եւ կամ սոյն ժամա- նակամիջոցին մէջ ֆիզիքական եւ մը- սուտարական արգահատելի վիճակի մը պիտի մատնուի, ամեն պարագայի մէջ, Մարդկութիւնը այս փորձէն պի- տի օգուտը : Լուրջ կերպով ստոր նա- կատակը պնդողներուն հանդիսաւորակէս կ'առաջարկեմ 500,000 Ֆրանք . . . »

Ինք եւ քիչ յուզեալ լուրջութիւն մը տրեքից, ստուգելու Հալիֆաքս կատակ չէր ընէր . յաճախ նա մեծ ու ալլան- ղակ գրաւագրութիւններ բրած էր :

Յանկարծ սեղանին միւս ծայրէն, մեզ ձեռով ժազ Մօսոս պոտաց - « Կ'ըն- գուներ ! »

Ընդհանուր յուզումներ մը յառաջ եկաւ . բոլոր գլուխները ղեկի անխել- քը դառնան . Հալիֆաքս աստից ամե- նափոքը զարմանքի նշան մը ցոյց տա- լու՝ կարծես թէ ամենապարզ բան մըն էր կատարուելիքը՝ պատասխանեց . « Լաւ . սիրելի՛ Պրն . ե՛րբ պիտի սկսինք : »

« Երբ որ սեղէք : »

« Անմիջապէս, ուրեքն, տիկնայք եւ պարտաք ինձ հետեւելու պատիւը կը չնորհէք : »

Մեծ չիթութեան մը մէջ, բազ- մականները սեղանին ելան՝ Հալիֆաք- սի խոշոր ու քիչ մը հաստ- սիլուէթին հետեւելու համար .

Ինչ զարմանալի . սա ամերիկա- ցիները, ամեն բան իրաւի կը տանին . ոչ մէկը այս տեսակ գրաւագրութեան մը գաղափարը ունի . . .

Ժազ Մօսոս. անմտօթ հրաւիր- կաններուն մեծ մասէն, գրեթէ սոսկու- մով կը զիտուէր :

Էջլըին զողողողուն, եկաւ անոր ձեռքը սեղանի փոխարկով . « Ե՛հ, ժազ . ո՛չ . . . կը վախճամ . . . մտքե՛ք ինչ որ ըսի . . . »

Միտալ վրայ հասնելով՝ ըսաւ . « Ե՛հ, ինչ էք . Մօսոս »

Հրաւիրաններուն խուժքը բազ- մաթիւ սենեակներէ անցնելէ, ու զեւ- նայարկ մը առաջնորդող սանդուխէ մը վար իջնելէ յետոյ, յաջորդաբար հա- սաւ երկու հաստատուէն դռներու առջեւ, զորս բացաւ Հալիֆաքս . չ'այս դռ- ներէն մին պատուհան (guichet) մը ու նէր . երկարական լոյսի յանկարծա- կան հարուածի մը վրայ ստանց ըսա- մուտի փոքր սենեակ մը բացուեցաւ հերթերուն առջեւ .

« Հանքային մարմիններու լուծ- ման գործողութիւններու յատկացու- ցած եմ այս սենեակը, ըսաւ . « Անպի- թագաւորը » եւ տեսնու տեսն մէկը ու- ըրող զիջերը հոս կը մնայ քիմիական յակազդեցութեանց վրայ հակելու հա- մար .

(Շարունակելի) Թարգմ. ԹԱՐՈՒԼ ՀՐԱՆԴ

Աւելցնենք նաեւ ասիլ ծագած բնական հակառակութիւնը խոյտի- ներու Սեւֆաուի արգի պատրիար- քին և Պ. Պուլթրոսի միջև, որը իբր ժողովրդական ալ իր թիւթիւնը մե- շոջաւ անպիսի և տեսական պայ- քար կը մղէր յիշեալ պատրիար- քին դէմ . աւելցնենք նոյնպէս որ նոյն Պատրիարքը մի քանի դատեր բացած է ինչեալ խճաղապատին դէմ և կործանեցած՝ որով ալ ա- շելի սաստկացած է անոնց հակա- ռակութիւնը .

Անշուշտ այսպիսի պարագանե- րու տակ Պ. Թնտաման խոյտի- րու Պատրիարքարանը զիմելով իր ուզած ձևով ստորագրուած 80 ֆու- մեկներ միջ պատրաստ պիտի գտնէ իր արամագրութեան ներքեւ . Բայց թէ, այդ տօքի մեծանե- րը որ և է օգտակարութիւն մը կըր- նան ընծայել ի պահանջել հար- կին . . .

Սա ալ ըսենք մեր վաղեմի ու- սուցչին թէ որ և է կուսակցութեան պատկանել կամ գաղափարի մը հա- մար կուտիլ - առանց սակայն մէկու- երեքին թընելու կամ օձիքէն բա- նելու - ոչ ուսուցչութեան անյար- մար կամ անկարող ըլլալ կը նշա-

թիւթիւնը մե- շոջաւ անպիսի և տեսական պայ- քար կը մղէր յիշեալ պատրիար- քին դէմ . աւելցնենք նոյնպէս որ նոյն Պատրիարքը մի քանի դատեր բացած է ինչեալ խճաղապատին դէմ և կործանեցած՝ որով ալ ա- շելի սաստկացած է անոնց հակա- ռակութիւնը .

Անշուշտ այսպիսի պարագանե- րու տակ Պ. Թնտաման խոյտի- րու Պատրիարքարանը զիմելով իր ուզած ձևով ստորագրուած 80 ֆու- մեկներ միջ պատրաստ պիտի գտնէ իր արամագրութեան ներքեւ . Բայց թէ, այդ տօքի մեծանե- րը որ և է օգտակարութիւն մը կըր- նան ընծայել ի պահանջել հար- կին . . .

Սա ալ ըսենք մեր վաղեմի ու- սուցչին թէ որ և է կուսակցութեան պատկանել կամ գաղափարի մը հա- մար կուտիլ - առանց սակայն մէկու- երեքին թընելու կամ օձիքէն բա- նելու - ոչ ուսուցչութեան անյար- մար կամ անկարող ըլլալ կը նշա-

նախ և ոչ ալ անկարագիր կաշա- ռակեր :

Գաղափարական կարեւոր անձանքութեան որը իբր թէ գի- տողութիւնները բոլոր ըլլայ Պ. Պուլթրո- սի մասին, հարկ չենք տեսնել որ ալ յիշեալ մը ըսել այդ կարե- յոր բայց բացակայ անձանքութեան նկատմամբ . գուցէ նա միշտ անձա- նօթի մնալու դատապարտուած ըլ- լայ :

Ինչպէս արդէն ըսի, Պրոշիւրի հեղինակին գոհացում տալու հա- մար էր որ ներկայ յօդուածս հրա- տարակցի . սակայն պէտք է նաև ըսեմ թէ այս ընկումը, վաղեմի ու- սուցիչը ստորնացնելու դիտարկու- թիւնը չունի իմ երբէք, հրատարակու- թիւնը որ - ըստ իր պատրաստակա- մութեան - հրատարակուած գոհացում մտայ Պ. Պուլթրոսին, և ոչ ալ անոր « զուլումը մը պատճառելու « շա- ռամիտ նպատակը « ունէի երբ ա- սուցիչն յօդուածս գրեցի . ընդհակա- ռակը ինքն է որ Պ. Պուլթրոսի « զու- լումը մ'ընելու համար անոր « ու- սուցչութեան իրապա վտարումը կը կը պահանջէ . Պատճառ . . .

— Ի՞նչ ? . . .

Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

« Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

« Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

« Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

« Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

« Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների . . .

« Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ուսիկաների « և Գրեթի անքով ո

